

Toespraak Martine Letterie, herdenkingsplechtigheid Neuengamme,

3. Mai 2021

Geachte dames en heren, lieve vriendinnen en vrienden,

Graag had ik vandaag samen met u, in de Gedenkstätte Neuengamme de slachtoffers herdacht van het concentratiekamp Neuengamme en de buitenkampen. Het is anders, wanneer oud-gevangenen en wij nabestaanden aanreizen vanuit alle landen waar de gevangenen van Neuengamme vandaan kwamen, om samen te komen op het terrein van het voormalige concentratiekamp. Dan voelen we niet alleen verbondenheid met elkaar, maar door onze aanwezigheid maken we zichtbaar groot de impact was van het misdadige naziregime op de Europese samenleving.

Omdat het nu niet mogelijk is om te reizen, heb ik ervoor gekozen om tot u te spreken vanaf een plaats die verbonden is met de zwarte geschiedenis van KZ Neuengamme. Ik sta hier voor het monument De stenen man. Het beeld, dat een gevangene voor het vuurpeloton voorstelt, is een herinnering aan de slachtoffers die zijn gevallen in Kamp Amersfoort in Nederland. Dit monument staat aan het einde van de 350 meter lange schietbaan, tegenover het voormalige kamp Amersfoort. Deze schietbaan is onder barbaarse omstandigheden volledig door gevangenen uitgegraven. Deze plek was een van de vele fustilladeplaatsen in de omgeving. Direct na de oorlog werden in de schietbaan enkele massagraven blootgelegd.

De allereerste gevangenen betraden Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort op 18 augustus 1941. Mijn grootvader Martinus Letterie was een van hen, hij had kampnummer zes. Hij werd als een van 600 communisten en vermeende communisten gearresteerd in juni 1941, tijdens de zogenaamde CPN Aktion. Eerst werden zij gevangengehouden in kamp Schoorl, maar in augustus werd de eerste groep hierheen gedeporteerd. Zij kwamen in nachtmerrie terecht. Hun behandeling was veel slechter dan die van alle gevangenen die na hen kwamen.

Dat kwam omdat zij als demonstratiemateriaal werden gebruikt. Speciaal uit KZ Oranienburg overgekomen kampbewakers lieten hun nieuwe collega's zien hoe het moest, en daarvoor gebruikten ze die eerste groep gevangenen. In november 1941 vertrok vanuit Amersfoort het eerste transport naar KZ Neuengamme en op 13 december 1941 het tweede. Daartoe behoorde mijn grootvader Martinus Letterie. Hij stierf 5 weken na aankomst in Neuengamme, 33 jaar oud.

Plaatsen als kamp Amersfoort waren er in heel Europa. Negentig procent van de gevangenen van KZ Neuengamme kwamen uit andere landen. In België werden vanuit Fort Breendonk op transport gezet naar Neuengamme, in Frankrijk werden zowel Franse als Spaanse gevangenen op transport gezet vanuit Compiègne en Belfort, Deense gevangenen werden vanuit Horserød en Frøslev naar Neuengamme gedeporteerd, en Poolse gevangenen vanuit Pruszków. Duitse gevangenen kwamen uit andere concentratiekampen in Duitsland, of bijvoorbeeld uit de gevangenis Fuhlsbüttel. Daarnaast waren er in Neuengamme gevangenen uit Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Luxemburg, Joegoslavië, de Sovjet – Unie, Italië, Noorwegen, Hongarije, de Baltische staten en Griekenland. Ongeveer de helft van hen liet het leven, de anderen waren voor het leven getekend.

In 1958 richtte een groep overlevenden uit verschillende landen de Amicale Internationale KZ Neuengamme op, een organisatie die de amicales van overlevenden en nabestaanden uit verschillende landen met elkaar verbond.

De oprichters kwamen overeen om getuigenis af te leggen over de deportaties en misdaden tegen de menselijkheid in concentratiekampen. En dat om bij te dragen aan een verenigd en vredig Europa, waarin de mensenrechten gewaarborgd zijn.

En getuigenis afleggen, dat is wat we vandaag doen, waar we ons ook bevinden. We vertellen het verhaal van onze vaders, moeders, ooms, tantes, rootouders en overgrootouders door, en we herdenken de slachtoffers van het naziregime. Laten we ons in hun naam blijven inzetten voor de democratie en de mensenrechten binnen Europa en daarbuiten.